

Skrifstofa Alþingis

150 Reykjavík

nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 18. mars 2022

Tilv. 2022030018

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á áfengislögum nr. 75/1998 (vefverslun með áfengi), 334. mál 152. löggjafarþings.

Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins (ÁTVR) hefur borist til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á áfengislögum nr. 75/1998 (vefverslun með áfengi), sem er 334. mál 152. löggjafarþings, á þskj. nr. 474.

Fyrirliggjandi frumvarp felur að mati ÁTVR í sér algjöra stefnubreytingu í áfengismálum á Íslandi og forsendubrest fyrir einkaleyfi ÁTVR. Þau rök sem nefnd eru í frumvarpinu um að það feli „*ekki í sér tillögur um breytingu á áfengisstefnu eða áherslu í lýðheilsumálum*“ og „*ekki grundvallarbreytingu á áfengislöggjöfinni*“ standast ekki skoðun.

Hornsteinn áfengisstefnunnar hér á landi hefur frá árinu 1922 verið rekstur ríkiseinkasölu með áfengi á smásölustigi. Markmiðin eru augljós lýðheilsu- og samfélagsrök, að takmarka aðgengi að áfengi og þannig vinna gegn misnotkun og skaðlegum áhrifum þess. Að baki þessum markmiðum býr sú staðreynd sem margsinnis hefur verið leidd í ljós í rannsóknum og styðst einnig styðst við reynslu margra þjóða þar sem ríkiseinkasala á áfengi er ekki til staðar, að aukið aðgengi leiðir til meiri áfengisneyslu sem aftur leiðir til meiri samfélagslegs skaða. Íslensk stjórnvöld hafa hingað til varið einkarétt ríkisins til smásölu áfengis og lagt kapp á að viðhalda honum, m.a. með sérstakri yfirlýsingu um rekstur ríkiseinkasölu á áfengi við gerð EES-samningsins. Heimild til rekstur einkasölu í skjóli 16. gr. samningsins réttlætist af vernd lífs og heilsu manna, sbr. 13. gr. Alþjóðleg heilbrigðisyfirvöld telja ríkiseinkasölu með áfengi meðal árangursríkustu leiða til þess að takmarka skaðleg áhrif áfengisneyslu og hvetja stjórnvöld eindregið til þess að viðhalda fyrirkomulaginu þar sem það er við lýði.

Vefverslun einkaaðila með áfengi leiðir af sér afnám einkaleyfis ÁTVR

Með fyrirbyggjandi frumvarpi er smásala áfengis innanlands í raun gefin frjáls. Ekki er hægt að gera upp á milli eða skilja í sundur „hefðbundna“ smásölu annars vegar og vefverslun hins vegar. Vefverslun er hluti af almennum verslunarrekstri í dag. ÁTVR er þar ekki undanskilin en verslunin hefur um árabíl boðið viðskiptavinum sínum að panta áfengi rafrænt á vefnum og fá það afhent í verslunum ÁTVR.

Ef einkaaðilum á Íslandi verður leyft að selja áfengi í vefsölu er sú sala í beinni samkeppni við ríkiseinkasöluna. Með því er búið að opna fyrir markaðslögmálin og viðskiptahagsmuni einkaaðila með tilheyrandi samkeppni, verðstríði og söluhvötum en öll þessi atriði eru í beinni andstöðu við meginstef gildandi áfengisstefnu hér á landi. Þá verður smásala áfengis ekki lengur grundvölluð á lýðheilsu og almannaheill sem er grundvöllur einkaleyfis ÁTVR. Með því að heimila einkaaðilum slíka verslunarstarfsemi liggur í hlutarins eðli að einkaréttur ÁTVR er um leið liðinn undir lok því ÁTVR uppfyllir ekki lengur skilyrði Evrópuréttar fyrir einkaleyfinu. Yfirlýsingar í framvarpinu um að því sé ekki ætlað að „hrófla við hlutverki“ ÁTVR standast því ekki skoðun.

Valið stendur því ekki um að leyfa einkaaðilum að selja áfengi í vefsölu og láta ÁTVR halda áfram að starfa í óbreyttri mynd eins og ekkert hafi í skorist. Valið stendur um að halda áfram með núverandi kerfi óbreytt eða einfaldlega fella einkaleyfi ÁTVR til smásölu áfengis niður og gefa hana frjálsa.

Vefsala er eitt form smásölu

Hugtakið „vefverslun“ er ekki skilgreint í frumvarpinu. Í greinargerð frumvarpsins segir aðeins að með því sé lagt til að heimiluð verði sala áfengis „í gegnum verslanir sem starfræktar eru á netinu“. Um afhendingu áfengisins segir svo að neytendur muni að meginstefnu annað hvort sækja áfengið sem þeir versla á starfsstöð leyfishafa eða fá það sent á þann stað sem þeir tiltaka. Engin krafa er gerð um tiltekinn afhendingarmáta í frumvarpinu.

ÁTVR vill í þessu samhengi ítreka að vefverslun er smásala og lítil mörk eru milli „hefðbundinnar“ verslunarstarfsemi og vefverslunar. T.d. er ekkert í frumvarpinu sem kemur í veg fyrir að viðskiptavinur vefverslunar velji sér vörur í síma sínum eða af tölvuskjá í

starfsstöð leyfishafa og fái áfengið afhent strax í framhaldinu eins og segir í frumvarpinu. Sala í vefverslun, hvort sem er í smáforriti (appi), á vefsíðu, eða á skjá í starfsstöð leyfishafa (verslun) þar sem áfengið yrði afhent um hæl er með nánast sama hætti og í verslunum ÁTVR og í raun ekkert frábrugðin þeirri vefverslunarþjónustu sem er í boði hjá ÁTVR. Starfsstöðvar leyfishafa yrðu þá ekkert annað en nýir áfengissölustaðir, ein og raunar er viðurkennt í frumvarpinu sjálfu (sjá fyrstu málsgrein kafla 3.4.), sem gæti þannig fjölgað án takmörkunar náí frumvarpið fram að ganga.

Erlend vefverslun. Innflutningur einstaklinga til eigin nota. Engin mismunun.

Í frumvarpinu segir að því sé ætlað að jafna stöðu innlendrar og erlendrar verslunar og vísað til þess að almenningi sé heimilt að kaupa áfengi af erlendum verslunum, m.a. í gegnum vefverslanir þeirra.

Innflutningur einstaklinga á áfengi hingað til lands er vissulega heimilaður, að því gefnu að áfengið sé til eigin nota og einstaklingurinn greiði af því skatta og skyldur, þ.m.t. áfengisgjald. Smásöluviðskiptin, eftir atvikum um vefverslun, eiga sér þá stað utan yfirráðasvæðis íslenska ríkisins og brjóta þannig ekki í bága við einkaleyfi ÁTVR.

Því er ekki um mismunun að ræða, líkt og haldið er fram í frumvarpinu, heldur eðlisólík viðskipti. Annars vegar er um smásölu erlendis að ræða og hins vegar smásölu innanlands, sem íslenski löggjafinn hefur valið að binda einkarétti ÁTVR í því skyni að vinna gegn misnotkun áfengis, sbr. 1. gr. áfengislaga, og með það að markmiði að stuðla að bættri lýðheilsu og samfélagslegri ábyrgð, draga úr skaðlegum áhrifum áfengis- og tóbaksneyslu, að vernda ungt fólk gegn neyslu áfengis og tóbaks og takmarka framboð á óæskilegum vörum, sbr. 2. gr. laga nr. 86/2011, um verslun með áfengi og tóbak.

Þá er rétt að vekja athygli á því að Evrópuréttur gerir kröfu um að aðildarríki Evrópska efnahagssvæðisins tryggji heimild einstaklinga til innflutnings áfengis til eigin nota. Þessi áskilnaður var staðfestur í dómi Evrópudómstólsins í Rosengren-málinu nr. C-170/04. Af niðurstöðu í málinu leiðir að það er í fullu samræmi við skilyrði Evrópuréttar að binda smásölu áfengis innanlands einkarétti samhliða því að heimila einkainnflutning áfengis sem keypt er erlendis.

Innlend vefsala er brot á einkarétti ÁTVR samkvæmt gildandi lögum

Í greinargerð með fyrirbyggjandi frumvarpi er bent á að á síðastliðnum árum hafi viðskipti „í gegnum innlendar vefverslanir“ aukist mikið og vörurnar séu jafnan sendar samdægurs heim að dyrum neytandans. Staðhæft er að fjölmörg fyrirtæki hafi skapað sér sérstöðu með því að standa vel að rekstri vefverslana sem bjóði daglegar heimsendingar. Þetta fyrirkomulag hafi leitt til þess að neytendur spari sér tíma og geti stundað viðskipti í auknum mæli á eigin forsendum. Ekki kemur fram í greinargerðinni hvaða vefverslanir hér er átt við en draga má þá ályktun að einkum sé um að ræða starfsemi á vefslóðunum www.sante.is og www.bjorland.is og nú nýlega www.nyjavinbudin.is. ÁTVR hefur höfðað mál á hendur tveimur fyrstnefndu vegna meintrar ólögðmætrar smásölu áfengis í trássi við einkarétt fyrirtækisins. Málin eru til meðferðar hjá héraðsdómi Reykjavíkur. Þá hefur ÁTVR kært áfengissmásölu sömu aðila til lögreglu, enda varði hún refsingu á grundvelli refsikafla áfengislaganna. Lögreglan á höfuðborgarsvæðinu hefur hafið rannsókn á starfseminni.

Með umsögn þessari fylgir lögræðileg greinargerð um vefverslun með áfengi af innlendum lager, sem tekin var saman í febrúar sl. í tilefni af lögreglurannsókninni. Í greinargerðinni eru tekin saman helstu ákvæði laga og reglugerða sem gilda um áfengissölu í atvinnuskyni, einkarétt ÁTVR til smásölu áfengis og skilyrði framleiðslu-, innflutnings- og smásöluleyfa. Þá er rakið með hvaða hætti vefverslunarstarfsemin brýtur í bága við ákvæði laga að mati ÁTVR og gerð grein fyrir heimild einstaklinga til einkainnflutnings áfengis.

Lýðheilsusjónarmið. Innlend vefverslun mun óhjákvæmilega auka neyslu áfengis

Í frumvarpinu segir að ekki sé talið að það muni hafa teljandi áhrif á lýðheilsu þjóðarinnar þrátt fyrir að breytingin feli í sér fjölgun á áfengisútsölustöðum. Vísað er til þess að síðastliðna áratugi hafi verslunum ÁTVR fjölgað umtalsvert auk fjölda vínveitingaleyfa, án þess að áfengisneysla hafi aukist samsvarandi. Hið rétta er að verslanir ÁTVR eru í dag 51 talsins og hefur einungis fjölgað um þrjár á landsbyggðinni á undanförunum tíu árum.

Nauðsynlegt er að undirstrika að ÁTVR stuðlar að markmiðum stjórnvalda um lýðheilsu með margvíslegum öðrum hætti en takmörkun á fjölda sölustaða. Verðlagningu er stýrt með fastri lögbundinni álagningu og kveðið á um að vöruverð skuli vera jafnt um allt land. Margvíslegar kröfur eru auk þess gerðar til sölustaða ÁTVR, opnunartími er takmarkaður og ÁTVR gefin

heimild til að hafna óæskilegum vörum, m.a. vörum sem höfða sérstaklega til barna og ungmenna. Þá skal ÁTVR veita viðskiptavinum ítarlegar upplýsingar um áfengi, m.a. um skaðsemi þess og vinna gegn skaðlegri neyslu þess.

Í fyrirbyggjandi frumvarpi er lagt til að einstaklingar og lögaðilar geti fengið leyfi til vefverslunar með áfengi hafi þeir náð tilskildum aldri og tilkynnt ríkisskattstjóra um atvinnustarfsemi sína. Enginn áskilnaður er um hámarksviðskipti eða sérstakar takmarkanir á fjölda þeirra sem stunda megi vefverslun að almennum skilyrðum uppfylltum. Ekki virðast gerð strangari skilyrði en þegar eru gerð til þeirra sem hafa leyfi til framleiðslu, innflutnings og heildsölu áfengis. Ætla má að hátt hlutfall þeirra aðila myndu sjá sér hag í að selja vörur sínar í vefverslun, eftir atvikum samhliða sölu til ÁTVR, ef frumvarpið næði fram að ganga og óhætt að reikna með að umfang slíkra viðskipta yrði gríðarlegt.

Rétt er að undirstrika að stærstu aðilarnir á matvörumarkaði hafa fylgst á lengdar með starfsemi þeirra vefverslana sem nú eru reknar hérlendis, að mati ÁTVR í trássi við lög, og hafa lýst því yfir að þeir myndu bjóða upp á slíka þjónustu um leið og fyrir lægi að hún væri lögleg.

Hvað hugsanlegt umfang af vefverslun áfengis varðar má taka mið af yfirlýsingum fyrirsvarsmanns vefverslunar Sante um að tekjur af vefsölnunni gætu orðið hátt á annan milljarð á árinu 2021, sem er væntanlega dropi í hafið miðað við bolmagn stærstu áfengisbirgja og framleiðenda landsins. Ljóst er að þá yrði ekki lengur um einkarétt ÁTVR að ræða í neinu tilliti heldur harða samkeppni. Ef vilji stjórnvalda stæði til þess að halda áfram áfengissölu ÁTVR í einhverju formi þyrfti að byrja á að fella niður einkaleyfið og endurskoða svo starfsemina frá grunni m.t.t. samkeppnissjónarmiða og skilyrða Evrópuréttarins, sbr. t.d. framangreindan dóm í Rosengren-málinu og dóm Evrópudómstólsins í Franzén-málinu nr. C-189/95.

Hluti af núverandi áfengisstefnu er að ÁTVR stundar ekki söluhvetjandi markaðsaðgerðir í formi afsláttar og tilboða og er ÁTVR heimilt að hafna vörum sem höfða sérstaklega til barna og ungmenna yngri en 20 ára. Um þessi atriði vísast nánar til 11. gr. laganna um verslun með áfengi og tóbak. Framangreint er hér nefnt sem dæmi þar sem innlendir smásöluaðilar hafa beitt báðum aðferðum nýlega í markaðssetningu á vörum sínum og vísast til meðfylgjandi gagna.

Til marks um mikilvægi aðhaldssamrar áfengisstefnu, ekki síst gagnvart áfengisneyslu ungmenna vill ríkisstjórn Danmerkur nú herða sína frjálslýndu áfengislöggjöf til þess að sporna við unglíngadrykkju sbr. frétt RÚV sem fylgir með umsögninni. Þar er vísað til niðurstaðna Evrópsku vímuefnarannsóknarinnar en þar kemur m.a. fram að dönsk börn drekka meira áfengi en börn víðast hvar í álfunni. Fleiri niðurstöður úr rannsókninni fylgja með umsögninni sem ítarefni.

Spurningin er hvort halda eigi í áfengisstefnu sem fylgt hefur verið hér á landi í áratugi og stuðlað hefur að auknu heilbrigði íslenskra ungmenna, minni áfengisneyslu og betri lýðheilsu og almannaheill eða leggja áfengisstefnuna til hliðar og gefa smásölu áfengis alfarið frjálsa. Í þessum eignum verður ekki bæði sleppt og haldið.

Virðingarfyllst,

Ívar J. Arndal

forstjóri ÁTVR

Meðfylgjandi:

Greinargerð ÁTVR um vefverslun með áfengi af innlendum lager, febrúar 2022.

Frétt af ruv.is „Fjórðungi ódýrara áfengi en hjá ÁTVR“, 10. júní 2021,

<https://www.ruv.is/frett/2021/06/10/fjordungi-odyrara-afengi-en-hja-atvr>

Auglýsing af Facebook „Forðumst ríkiseinkunarverslunina ÁTVR“, desember 2021

Frétt af mbl.is „Auglýsa risaafslátt af bjór“, 1. mars 2022,

https://www.mbl.is/vidskipti/frettir/2022/03/01/auglysa_risaafslatt_a_bjor/

Auglýsing af Instragram „Frískandi Frosnir Kokteilar“, 1. mars 2022

Frétt af ruv.is „Danir vilja hækka áfengiskaupaaldur“, 15. mars 2022,

<http://www.ruv.is/frett/2022/03/15/danir-vilja-haekka-afengiskaupaaldur>

Ítarefni:

Vegna fréttar á ruv.is um unglíngadrykkju í Danmörku er athyglisvert að skoða niðurstöður ESPAD rannsóknar þar sem áfengisneysla 15-16 ára ungmenna í 35 löndum er borin saman. Niðurstöðurnar eru mjög áhugaverðar og raunar sláandi þegar Danmörk og Ísland eru borin saman. Ísland stendur einna fremst og í Danmörku er ástandið einna verst. Hér að neðan eru nokkur dæmi úr niðurstöðunum:

- Yfir 90% ungmenna í Danmörku segja að það sé auðvelt að nálgast áfengi en hlutfallið er 62% á Íslandi
- Að meðaltali höfðu 6,7% ungmenna 13 ára og yngri neytt áfengis í Danmörku en hlutfallið var lægst á Íslandi, 1,8%.
- Hlutfall „lifetime alcohol use“ var yfir 90% í Danmörku en undir 60% á Íslandi
- 59% ungmennanna höfðu drukkið 5 eða fleiri drykki í einu undanfarna 30 daga í Danmörku þar sem hlutfallið var hæst en hlutfallið var lægst á Íslandi 7,6%.
- Magn áfengis (í centilítrum) á síðasta drykkjudegi var hæst í Danmörku, 8,8 centilítrar af ethanol en hlutfallið var 4,0 centilítrar á Íslandi.

ÁTVR

Stuðlahálsi 2
110 Reykjavík
S. 560 7700
Vinbudin.is